

Xiaolei S. Jin*

Univerzitet u Beogradu
Filološki fakultet
Katedra za orijentalistiku

BROJ —/YI (JEDAN) U KINESKOM JEZIKU I NJEGOVO TEMPORALNO ZNAČENJE

Originalni naučni rad
UDC 811.581`367.627'4, 81`367+81'37
<https://doi.org/10.18485/kkonline.2023.14.14.4>

Ovaj rad se bavi korpusnom analizom semantičkog i gramatičkog značenja broja —/YI („jedan“) u konstrukciji „YI + gl.“. Pretpostavlja se da YI u različitim jezičkim formama, zbog složenosti procesa gramatikalizacije, ispoljava jedinstveno gramatičko svojstvo. Analiza je pokazala da je priloška upotreba YI u predikatu zavisne klauze polipredikativnog kompleksa tipa „YI + P1, P2“ mnogo rasprostranjenija nego u predikatu nezavisne rečenice. Pritom, YI u prvom slučaju ima funkciju označavanja taksisa anteriornosti, dok u drugom slučaju vrši aspektualnu modifikaciju glagola, izražavajući značenje kratkotrajnog ili jednokratnog izvršenja radnje. Na kraju, poređenjem prevodnog ekvivalenta konstrukcije „YI + gl.“ u srpskom jeziku, još jednom se potvrđuje kategorijalno temporalno značenje YI u savremenom kineskom jeziku.

Ključne reči: —/YI („jedan“), gramatikalizacija, funkcionalna reč, semantičko i gramatičko značenje, konstrukcija, temporalnost

0. Uvod

Posmatrano iz perspektive porekla i razvoja znakova kineskog pisma, pretpostavlja se da su prvo nastali znakovi za označavanje brojeva, pa tek onda svi ostali. O tome je pisao Sju Hao (Xu Hao), filolog iz dinastije Čing (*Qing*), u svom delu *Beleške o knjizi Objašnjenja karaktera i tumačenja reči (Shuo wen jie zi zhujian)*.¹ Prema njegovom istraživanju, brojevi „jedan“ (—/YI), „dva“ (二/ER) i „tri“ (三/SAN), kao brojevi koji su se prvo pojavili, pišu se tako što se na njihovu brojčanu vrednost ukazuje odgovarajućim brojem ispisanih poteza. Ti znakovi su ideografski, s jedne strane, služe za izražavanje brojeva prilikom brojanja, ali, s druge strane, upotrebljavaju se i da upute na stvari. Pošto je jezik u stalnoj interakciji s čovekovim mišljenjem i kulturom nacije koja taj jezik govori, brojevi po samom nastanku već imaju dvostruku funkciju. Dakle, osim osnovne funkcije brojanja, oni su korišćeni i

* Filološki fakultet u Beogradu, Studentski trg 3, 11000 Beograd, Republika Srbija; e-mail: xiaolei.jin@fil.bg.ac.rs.

¹ Knjiga je nastala u vreme vladavine cara Đijaćinga iz dinastije Čing (1796–1820). Rečnik *Objašnjenja karaktera i tumačenja reči (Shuo wen jie zi)*, autora Sju Šena (Xu Shen, 58–148), jedan je od najranijih kineskih rečnika u kome se uz značenje kineskih znakova objašnjava i njihovo etimološko poreklo.

kao „modelirani ili strukturirani simboli pomoću kojih su ljudi drevnih vremena na jedinstven način poimali svet.“ (Cao, 2007: 167)

Osnovno značenje znaka „—“ jeste broj „jedan“, tj. najmanji pozitivni celi broj i prvi u nizu rednih brojeva u kineskom jeziku. Stoga, —/YI, kao jedan od deset kardinalnih brojeva, ali istovremeno i jedan od važnijih poteza za ispisivanje kineskih karaktera, ima najsloženija značenja i najvarijabilniju upotrebu. On može da se javi u mnogim jezičkim izrazima, u kojima često uopšte i nema svoje osnovno, denotativno značenje broja „jedan“, odnosno ne ukazuje uvek na kvantitet. Kao prvom u nizu brojeva, ali i prvom potezu u ispisivanju kineskih karaktera, njemu su već od samog početka dodeljena figurativna značenja, kao što su „početak“, „poreklo“ itd, zbog čega su drevni Kinezi taj broj obožavali i mistifikovali. U *Knjizi promena (Yi jing)*, najstarijem kineskom filozofskom delu (nastalom oko 1046. p. n. e.), znak „—“ se koristi da označi jangjao (*yangyao*), monogram za jang u osam trigrama. Ukrštanjem sa monogramom za jin, koga čine dve prekinute linije „- -“, on označava izvoriste rasta i promena svega što postoji na ovom svetu. Usvojivši ovu ideju, filozofi iz rane dinastije Ćin (Qin, do 221. p. n. e.) obogaćuju ga i drugim filozofskim konotacijama. Rodonačelnik daoističkog učenja Lao Ci kaže da „Dao rađa Jedno, Jedno rađa Dva, Dva rađa Tri, a Tri rađa sve stvari“.² On smatra da je —/YI („Jedno“) ili 太—/TAIYI („Veliko Jedno“) ishodište svega na svetu (Vaseljene). Otuda je —/YI dobio i konotativno značenje „najviši cilj i princip“ ili „najuzvišeniji ideal“. Očigledno je da su brojevi ovde upotrebljeni sasvim drugačije u odnosu na njihovu uobičajenu upotrebu za brojanje. „Oni su u svom mističkom, alegorijskom, simboličkom izrazu sakrili smisao koji otkriva izvor svakog nicanja, rađanja, stvaranja, postanka, javljanja, otelotvorenja i uprizorenja“ (Pušić, 2017: 124–25). Takva filozofska misao direktno je uticala na tumačenje značenja znaka „—“. O tome svedoči i Sju Šen iz dinastije Istočni Han u svom rečniku *Objašnjenja karaktera i tumačenja reči (Shuo wen jie zi)*: „YI (Jedan) je početak svih početaka. Na Njemu je zasnovan dao, a iz Njega su se rodili Nebo i Zemlja, i sve stvari na svetu su iz njega nastale“ (Xu, 1963: 7).

Zbog posebnog statusa koji —/YI ima u kineskoj kulturnoj matrici, taj broj je još od davnina, pa sve do današnjih dana, široko rasprostranjen u svakodnevnoj jezičkoj upotrebi. Prema priručniku *Najčešće korišćeni kineski karakteri*, koji su 1986. godine objavili Nacionalni zavod za statistiku i Nacionalni zavod za standarde NR Kine, —/YI zauzima drugo mesto među 3000 najrasprostranjenijih kineskih

² Lao Ci, *Dao De Jing*, (prev. s kineskog R. Pušić). Beograd: Čigoja štampa, 2018: 145.

karaktera. Česta upotreba reči obično je i uzrok njene gramatikalizacije (cf. Pan, 2008: 30; Chen, 2023: 30–31), pa je zbog toga, u poređenju s preostalim devet kardinalnih brojeva u kineskom jeziku, za broj 一/YI taj proces dostigao najviši stepen. Štaviše, semantičko polje broja 一/YI beleži više pravaca proširenja, a i gramatička funkcija mu je mnogo šira.

Hajne i Kuteva u knjizi *Svetski leksikon gramatikalizacije* različita gramatička značenja broja „jedan“ u mnogim svetskim jezicima svode na sledeća: (1) SAM; (2) NEODREĐEN; (3) NEODREĐENA ZAMENICA; (4) SAMO; (5) DRUGI; (6) ISTI; (7) JEDNINA; (8) NEKI; (9) ZAJEDNO. (Heine & Kuteva, 2002: 219–26, 323) Ako uporedimo ovih devet značenja sa značenjima reči 一/YI u starokineskom jeziku, datim u *Rečniku klasičnog kineskog jezika* (RKKJ, 2005), nije teško primetiti da semantičko polje reči 一/YI obuhvata gotovo sva gorepomenuta značenja, a pored toga, sadrži i neke druge seme koje nema broj „jedan“ u drugim svetskim jezicima. Na primer, 一/YI, između ostalog, može biti i imenica sa značenjem „poreklo“ ili „celina“; može da se koristi kao pridev sa značenjem „početni“, „pun“ ili „ceo“; kao glagol, može označavati radnju „ujediniti“ ili „uskладiti se“; kao prilog, ima značenje „jednom“, „skoro“ i „upravo sada“; kao veznik „i“, može da povezuje dva antonimna elementa; na kraju, on u svojstvu rečice ima funkciju pojačavanja tona, tj. funkcioniše poput reči „kako“ i „zaista“ u srpskom jeziku. (RKKJ, 2005: 945) Na osnovu svega gorenavedenog možemo zaključiti da je kardinalan broj 一/YI u kineskom jeziku prošao kroz jedinstven proces gramatikalizacije potpuno drugačiji od onih kroz koje su prolazili njegovi parnjaci u drugim jezicima u svetu, i to zahvaljujući specifično kineskom obrascu mišljenja i delovanju posebnih istorijskih, kulturoloških, religijskih i filozofskih faktora.

Premda se oblik znaka „一“ u savremenom kineskom jeziku uopšte nije promenio³ u odnosu na onaj u ranijim fazama razvoja kineskog pisma, mnoga njegova leksička značenja su se u procesu razvoja jezika izgubila. Glavni razlog za ovaj fenomen leži u procesu „udvosložnjavanja“ reči savremenog kineskog, koji je doveo do toga da se mnoga konotativna značenja znaka „一“ sada izražavaju novostvorenim dvosložnim rečima. Tačnije, 一/YI je, u svojstvu morfeme, učestvovao u tvorbi reči putem „udvosložnjavanja“, unoseći svoje značenje u semantičko polje

³ Ukoliko sledimo mišljenje Vang Lija (Wang, 2013) i smatramo fonetsku promenu vidom morfološke promene, onda 一/YI ipak ima ovu vrstu promene. Jer, kada se 一/YI nalazi ispred drugih reči, doći će do promene njegovog prvobitnog tona, tj. iz ravnog prelazi u uzlazni ili silazni ton. Takvu fonetsku promenu nemaju drugi brojevi u kineskom jeziku, što može poslužiti kao dokaz o procesu gramatikalizacije broja „jedan“.

ovih novonastalih dvosložnih reči. Na primer, —/YI se u savremenom kineskom jeziku ne može koristiti kao glagol, pa se značenje „ujediniti“ sada izražava dvosložnim glagolom 统一/*tongyi*, dok je značenje „celina“ sada izraženo dvosložnom imenicom 一体/*yiti*. Istovremeno, promenjena su i neka gramatička pravila za njegovu upotrebu. Na primer, da bi funkcionisao kao imenički modifikator u svojstvu broja, u savremenom kineskom jeziku on mora da stoji uz imenički klasifikator, gradeći tako sintagmu „YI + klas. + im.“ koja služi da izrazi količinu određene stvari. Takođe, mora se kombinovati s glagolskim klasifikatorom da bi obrazovao glagolsko-dopunsku konstrukciju „gl. + YI + klas.“ i iskazao učestalost ili količinu (iz)vršenja određene radnje. Uz sve ove promene, proširene su i njegove gramatičke funkcije. Drugim rečima, u određenim slučajevima on dobija i neka nova gramatička značenja zbog čega se povećava i stepen njegove gramatikalizacije. Na primer, kao sedmo značenje lekseme YI u sedmom izdanju *Rečnika savremenog kineskog jezika* navedeno je sledeće: „kada se YI koristi ispred glagola ili glagolskih kvantifikatora, označava da je određena radnja prvo izvršena (dok je rezultat izvršenja pomenute radnje iskazan u nastavku iskaza)“ (RSKJ7, 2016: 1531–32), kao u primeru:

1) 他在旁边一站，再也不说什么。(RSKJ7, 2016: 1532)

Ta zai pangbian YI zhan, zai ye bu shuo shenme.

on na strana YI stajati više takođe ne govoriti nešto

Stavši po strani on više ne prozbori ni reč.

Objašnjenje osmog u nizu značenja lekseme YI je sledeće: „YI i prilog JIU zajedno označavaju dve radnje koje se dešavaju jedna odmah za drugom.“ Na primer:

2) 一说就明白了。(RSKJ7, 2016: 1532)

YI shuo jiu mingbai le.

YI govoriti već razumeti *LE_{mod. rec.}*⁴

Čim se kaže, razume se. Tj. Jasno je odmah, čim je rečeno.

Dakle, YI se može naći ispred glagolskog ili pridevskog predikata, koji se, tako modifikovan, može pojaviti u nezavisnoj rečenici („YI + gl.“, u primeru 1) ili u zavisnoj klauzi neke složene rečenice („YI + P1, JIU + P2“, u primeru 2). Očigledno je da YI u ova dva primera već dobija određeno vremensko ili aspektualno značenje, što nije tako česta jezička pojava, jer se kardinalni brojevi retko kada koriste u

svojstvu funkcionalne reči za izražavanje kategorijalnog značenja temporalnosti.⁴ Stoga, *YI* kao jedinstven primer za tipološko proučavanje kategorije glagolskog vremena i aspekta zaslužuje da mu se posebno posvetimo, i to kako iz ugla njegovog leksičkog porekla (početka procesa njegove gramatikalizacije), tako i iz ugla njegove upotrebe kao funkcionalne reči (ishodišta takvog procesa).

Dosadašnja istraživanja vezana za broj *YI* mogu se grubo podeliti na sledeće pristupe: 1) proučavanje *YI* iz semantičke perspektive, uključujući fraze i idiome u kojima se nalazi leksema *YI*; 2) istraživanje procesa njegove gramatikalizacije na dijahronom planu; 3) tipološkim pristupom proučavanje njegovih gramatičkih osobina i distribucije u starokineskom i savremenom kineskom jeziku; 4) proučavanje konstrukcija u kojima se nalazi *YI* na sintaksičkom planu. Što se poslednjeg pristupa tiče, dosadašnja istraživanja uglavnom su se odvijala u tri pravca: prvi je onaj u kojem se gramatička funkcija i značenje reči *YI* proučavaju u okviru same konstrukcije; drugi istražuje konstrukcijsko značenje „*YI* + gl.“ i njegovu distribuciju u jeziku; treći, u širem jezičkom kontekstu, ispituje semantičke odnose između konstrukcije „*YI* + VP“ i rečenice (klauze) koja joj sledi. Takođe primećujemo da retko ima onih istraživanja koja daju kompletan uvid u sve gramatičko-semantičke tipove konstrukcije „*YI* + gl.“, zbog čega su njihovi zaključci različiti, a u nekoj meri, i jednostrani.

Manje je onih radova koji se bave statusom funkcionalne reči —/*YI* u temporalnom sistemu savremenog kineskog jezika, a još manje onih koji su bazirani na korpusnoj analizi. Na primer, Cuo Simin (Zuo, 2007) nije uzeo —/*YI* kao predmet za svoju izuzetnu tipološku studiju o sistemu aspektualnih markera u starokineskom i savremenom kineskom jeziku. Ni u *Savremenom kineskom jeziku* (Huang & Liao, 2007), niti u *Praktičnoj gramatici savremenog kineskog jezika* (Liu, Pan, & Gu, 2001), dvema važnim knjigama za podučavanje kineskog kao stranog jezika, nije poklonjena pažnja gramatičkoj funkciji i značenju funkcionalne reči *YI*. Slična je situacija i kod relevantne engleske literature o gramatici ili aspektologiji kineskog jezika. Na primer, Smit (Smith, 1997), Sijao i Mekeneri (Xiao & McEneri, 2004) i drugi nisu obratili pažnju na ulogu funkcionalne reči *YI*, dok su Li i Tompson (Li & Thompson, 1981: 233–34) samo na jednom mestu, i to u kontekstu opisivanja delimitativnog aspekta, tj. forme udvojenih glagola u kineskom jeziku, pomenuli da

⁴ Prema tipološkom istraživanju o etimološkom poreklu aspekatskih markera u 76 različitih svetskih jezika koje su sproveli Bajbi i drugi (Bybee, Perkins, & Pagliuca, 1994: 55–65), postoje tri glavna leksička porekla ovih markera za obeležavanje anteriornosti, perfektivnosti i perfekta, i to: 1) stativni pomoćni glagoli, kao što su *have*, *remain*, itd; 2) glagoli sa značenjem okončanja, npr. *finish*, *be finished*, itd; 3) neglagolski izrazi sa značenjem pravca kretanja, poput adverbijala *away*, *up*, *into*, itd.

„YI + gl.“ u obliku „gl. + YI + gl.“ ima funkciju kvantitativnog adverbijala kojim se označava da je situacija izražena glagolom ograničena, dok je situacija označena oblikom „gl.-gl.“ (bez upotrebe YI) neograničena. Nažalost, oni nisu produbili ovu temu i nisu dalje istraživali gramatičku funkciju reči —/YI.

Imajući sve to u vidu, ovaj rad pokušaće da najpre, na osnovu izvoda starih spisa i prethodnih istraživanja, opiše proces gramatikalizacije reči YI, potom će dati kratak pregled prethodnih istraživanja o ovoj problematici da bi na osnovu toga, korpusnom analizom i empirijskim istraživanjem, i to u širem jezičkom kontekstu, ispitao njenu distribuciju u različitim sintaksičkim konstrukcijama, kao i određenu gramatičku i pragmatičku funkciju u realnoj jezičkoj upotrebi, nakon čega će razmotriti i njeno mesto u temporalnom sistemu savremenog kineskog jezika.

1. Od broja do funkcionalne reči: proces gramatikalizacije reči —/YI

Prema Hajneu i Kutevi (Heine & Kuteva, 2002: 2), gramatikalizacija se definiše kao proces kojim se neki leksički elementi razvijaju ka gramatičkim, ili neki gramatički ka oblicima koji predstavljaju još viši stepen tog procesa. Oni navode četiri osnovna mehanizma gramatikalizacije (to su ekstenzija, desemantizacija, dekategoričazacija i fonetska erozija) koji mogu poslužiti kao parametri za uočavanje gramatikalizacije. Kineski lingvista Vu Fusijang je u svom radu objavljenom iste godine, takođe potvrdio da u kineskom jeziku postoji takav proces, kojim punoznačne jezičke jedinice postaju funkcionalne, ili kojim se funkcionalne reči razvijaju u one više gramatikalizovane (Wu, 2002).

U skladu sa ovim tvrdnjama i na osnovu značenja lekseme YI, kao i primera datih u *Rečniku rasprostranjenih karaktera u klasičnom kineskom jeziku* (RRKKKJ, 2017) i u *Rečniku klasičnog kineskog jezika* (RKKJ, 2005), možemo da steknemo opštu predstavu o procesu gramatikalizacije broja —/YI. Dakle, već se u mnogim spisima iz razdoblja Proleća i jeseni, kao i iz doba Zaraćenih država (770–221 p. n. e.), poput *Komentara o Analima Proleća i jeseni* (*Zuo zhuan*), *Meng Cija* (*Meng Zi*), *Sjun Cija* (*Xun Zi*) i u drugim istorijskim ili filozofskim delima, pored osnovne upotrebe kao broja, YI koristi i kao imenica (sa značenjem „ishodište“), pokazna zamenica (sa značenjem „svaki“, „neki“) i pridev (sa značenjem „početni“, „isti“, „usmeren prema jednom cilju“, „ceo“, „pun“). Kada se YI nalazi ispred glagola, njegovo semantičko polje se još više proširuje, dobijajući pritom i značenje priloga. Naime, u *Istoriji Lju Buveija* (*Lüshi Chunqiu*), napisanoj u kasnom periodu Zaraćenih država (221. p. n. e.), i u *Politici Zaraćenih država* (*Zhanguo ce*), nastaloj u dinastiji

Zapadni Han (202. p. n. e.–8. n. e.), ova reč već se koristi kao prilog sa značenjem „jednokratno“, „jednom“ i „čim“. Potom je u delu *Istorijski zapisi (Shi ji)*, napisanom nešto kasnije (104–90 p. n. e.), imenička leksema *YI* dobila varijabilnu upotrebu,⁵ što znači da se u određenom kontekstu mogla koristiti kao glagol koji označava radnju „ujediniti“. Što se tiče upotrebe reči *YI* u svojstvu modalne rečice, svi su primeri u oba rečnika preuzeti iz poezije dinastije Tang (618–907). Stoga, možemo pretpostaviti da se funkcija označavanja modalnosti lekseme *YI* pojavila dosta kasnije u odnosu na druge.

Cao (Cao, 2007), Džang (Zhang, 1991), Pan (Pan, 2008), Čen (Chen, 2023) i drugi na osnovu sopstvenih istraživanja izvode sličan zaključak da su gorepomenuta važna gramatička značenja reči *YI* uglavnom nastala u razdoblju Proleća i jeseni i u periodu Zaraćenih država. Među njima, Čen (Chen, 2023: 27–30) detaljno ispituje distribuciju i značenje jezičke strukture sa *YI* u spisu *Komentari o Analima Proleća i jeseni*, i na osnovu toga iznosi pretpostavku da je osnovno značenje reči *YI* u to vreme (rana dinastija Ćin) kvantitativno značenje, koje se odnosi i na količinu stvari i na količinu (iz)vršenja radnje, ali i na objektivnu količinu i subjektivnu procenu o količini. Po njemu, osnovne forme za izražavanje količine u to vreme su „*YI* + imenica/glagol“ i „imenica + *YI*“, iz kojih proističu ostala proširena gramatička značenja i funkcije ove reči. Na primer, njena pridevska upotreba zapravo proističe iz poslednje forme, tj. subjekatsko-predikatske strukture, kada joj se konkretno značenje „jedan“ gubi i njome se izražava značenje „isti“.

Na osnovu gorenavedenog, odnosi između proširenih ili izvedenih leksičkih značenja *YI* mogu se grubo predstaviti na sledeći način: znak „一“ najpre označava najmanji kardinalan broj „jedan“, da bi u figurativnom smislu dobio i značenje „porekla svih stvari u univerzumu“. Potom se koristi i da označi filozofske koncepte „početak“ (初/*chu*, 始/*shi*) i „krajnost“ (极/*ji*), da bi iz značenja „krajnost“ proisteklo značenje „veliki“ i „mnogi“. Nakon toga se njegova funkcija imenice proširuje na referencijalnu, uključujući i specifičnu referencijalnu funkciju, što znači da on može, pored pokazne zamenice, činiti i apozitiv zamenice u prvom licu. Kada njegovo kvantitativno značenje postane apstraktno, koristi se za označavanje identičnosti svojstava različitih stvari, čime dobija i funkciju prideva u značenju „isti“, „identičan“, kao i u izvedenom smislu „potpun“ i „specifičan“. Zatim se njegova funkcija još jednom proširuje, ovoga puta, od pridevske na prilošku, dobijajući značenje „sve“.

⁵ „Varijabilna upotreba reči“ je jezička pojava privremene promene inherentnih gramatičkih funkcija neke reči u određenom jezičkom kontekstu, te postepeno sticanje funkcije druge vrste reči. Detaljnije videti u Xu, 2021.

Nakon pojavljivanja glagolskih kvantifikatora i strukture „glagol + broj + klasifikator“ u dinastiji Tang,⁶ forma „YI + gl.“ i dalje je ostala u jezičkoj upotrebi, samo što YI u ovom slučaju postepeno gubi svojstvo pojmovne reči i postaje funkcionalna, kojom se označava svršena radnja. Paralelno sa procesom gramatikalizacije reči YI, dolazi i do proširenja značenja konstrukcije „YI + gl.“. Tako na primer polipredikativni kompleks „YI + gl.1, ER + gl.2“, koji prvobitno izražava hipotetički odnos između dve predikatske situacije, kasnije dobija i značenje kauzalnosti i pogodbenosti, tj. „YI + gl.“ ukazuje na situaciju koja predstavlja uzrok ili uslov docnijeg dešavanja. Takva je upotreba reči YI i dan-danas rasprostranjena u savremenom kineskom jeziku.

Cuo Simin (Zuo, 2007) smatra da se značenje glagolskog vremena i aspekta u kineskom jeziku izražava semantičkim sredstvima, uključujući pomoćne rečice, priloge, itd. U ranom starokineskom jeziku, međutim, aspektualne operatore većinom čine prilozi, kao leksički markeri, koji prethode glagolima. Među njima, najčešći su 已/yi, 既/ji i 业/ye (sva tri sa značenjem „već“), kojima se označava „ostvarenje“ radnje; 尝/chang, 曾/ceng (oba sa značenjem „nekada“; „jednom“), kojima se izražava aspektualno značenje „svršenosti“; kao i 未/we (sa značenjem „(nikada) ne“) za označavanje nečega što je „neostvareno“ (Zuo, 2007: 11). Međutim, iako Cuo nije uvrstio prilog YI u grupu aspektualnih operatora, primetili smo da u spisima iz razdoblja Proleća i jeseni, kao i u onima iz perioda Zračenih država, upravo taj prilog već ima funkciju izražavanja aspektualnosti, konkretno, „svršenosti“.⁷ Pogledajmo dva primera u *Rečniku klasičnog kineskog jezika* (RKKJ, 2005: 945):

⁶ Kineski jezik je jezik sa dobro razvijenim sistemom kvantifikatora. Sa stanovišta evolucije jezika, kvantitativni glagolski klasifikatori nastali su kasnije od imenskih i pojavili su se tek nakon što su se imenski klasifikatori razvili do zrele faze i to je zahtevalo da se upotrebljava i klasifikator za izražavanje količine (iz)vršenja radnje. Međutim, u periodu kada je napisano delo *Komentari o Analima Proleća i jeseni*, brojevi su bili stavljani neposredno ispred glagola („YI + gl.“), što je odgovaralo osobenosti kineskog jezika da se modifikator uvek nalazi ispred glavne reči, kao što je to slučaj u izrazu „一失/YI shi („jedan + izgubiti“, tj. „izgubiti jednom“). Nakon dinastije Tang, došlo je do postepene diferencijacije u strukturama za izražavanje količine stvari i (iz)vršenja radnje. Naime, forma „broj + kvan. klasifikator + imenica“ i dalje je zadržana za izražavanje kvantiteta stvari, dok je za količinu ili učestalost (iz)vršenja radnje trebalo promeniti red reči unutar forme tako što broj i klasifikator sada moraju stajati iza glagola, tj. u obliku „glagol + broj + kvan. klasifikatora“ (cf. Vang, 2013: 238–39).

⁷ Čen i Vang (Chen & Wang, 2006: 30) smatraju da se YI već u spisima *Meng Ci* i *Džuang Ci* koristi za označavanje perfekta, a da se ta gramatička funkcija u potpunosti razvila tek u dinastijama Vei i Đin (220–589), dok se za označavanja perfektivnosti on počeo upotrebljavati tek kasnije.

3) 一闻人之过，终身不忘。（《吕氏春秋》）

YI wen ren zhi guo, zhongshen bu wang. (Lishi Chunqiu)

YI čuti čovek ZHI_{str.roc.} greška ceo život ne zaboraviti

Kad bi jednom čuo da je neko pogrešio, on to do kraja života ne bi zaboravio. (*Proleće i Jesen Lju Buveija*, oko 239. p. n. e.)

4) 初一交战，操军不利。（《资治通鉴》）

Chu YI jiao zhan, Cao jun bu li. (Zizhi Tongjian)

početak YI ratovati se Cao vojska ne korist

Na samom početku bitke, prilike su bile nepovoljne za Caoovu vojsku. (*Kineska istoriografija Cidži Tongdijen*, oko 1084)

Primer 3 predstavlja složenu rečenicu hipotetičkog odnosa, u kojoj YI modifikuje glagol, i služi da označi ostvarenje kompletnog glagolskog procesa 闻/wen („čuti“). Primer 4 je narativna rečenica kojom se pripoveda o tome šta se dogodilo, gde YI takođe ukazuje na svršenu radnju 交战/jiaozhan („zaratiti“, „otpočeti bitku“). Vidimo da, iako broj koji označava jasno utvrđenu količinu, YI može da označava i svršenost radnje, odnosno ograničenu situaciju. Upotreba reči YI ispred glagola u svojstvu adverbijala za označavanje „jednokratnog“ izvršenja radnje, odnosno njenog „potpunog“ odigravanja, bila je ključan momenat u procesu njene gramatikalizacije.

2. Pregled prethodnih istraživanja gramatičkog značenja priloškog YI

Danas sve više istraživača zastupa stav da priloško YI, kao funkcionalna reč, može da izražava jedinstveno kategorijalno značenje temporalnosti u savremenom kineskom jeziku. No, mišljenja su ipak podeljena oko pitanja da li priloško YI izražava gramatičko značenje glagolskog vremena ili aspekta. Na primer, Jahontov (1958) i Li Juming (Li, 1999: 5) iako koriste različite termine, YI vide kao obeležje glagolskog vremena. Jahontov ga smatra obeležjem „neposrednog prošlog vremena“ (瞬时过去时/shunshi guoqu shi), a Li obeležjem „najskorijeg perfekta“ (最近完成体/zuijin wancheng ti), što podrazumeva da YI u kompleksu „YI + gl.1, gl.2“ označava da se glavna radnja (gl. 2) izvršila „gotovo“ neposredno nakon izvršenja prve radnje (gl. 1), a pre trenutka govorenja. S druge strane, ima i dosta istraživača koji YI smatraju obeležjem glagolskog aspekta. Dragunov je bio među prvima koji

zastupaju mišljenje da *YI* u strukturi „*YI* + gl.“ označava jednokratno izvršenje radnje (cf. Jahontov, 1958: 159).

Iako su izneli različite stavove po ovom pitanju, niko od tih istraživača u suštini, nije jasno razgraničio različite gramatičke funkcije priloškog *YI*. Drugim rečima, većina njih nije pravila razliku između različitih upotreba konstrukcije „*YI* + gl.“. Konkretno, nisu obratili posebnu pažnju na činjenicu da ova konstrukcija različito funkcionise onda kada čini predikat nezavisne rečenice i onda kada je samo predikatski konstituent zavisne klauze u sklopu neke složene rečenice. Na primer, Vang Huajun (Wang, 1994), Jin Džiping (Yin, 1999), Čen Guang (Chen, 2003), Liju Điješeng (Liu, 2006) i drugi smatraju da priloško *YI*, bez obzira na to kako je distribuirano (u nezavisnoj rečenici ili u zavisnoj klauzi) ima isto aspektno značenje. Prema Vang Huajunu (Wang, 1994), *YI* je marker aspekta ostvarenja (实现体/*shixianti*), koji predstavlja način posmatranja događaja spolja i opisuje jednokratno i kratkotrajno izvršenje radnje. On tvrdi da *YI* može u različitim glagolskim situacijama (npr. u statičnim, aktivnim ili teličnim), kao i u složenim rečenicama različitih odnosa, imati jedno od sledeća tri aspektualna značenja: ostvarenje (nekog stanja ili cilja neke radnje), kratko trajanje (neke aktivne radnje) i ostvarenje određenog uslova nakon kratkog trajanja radnje koju *YI* modifikuje u zavisnoj klauzi neke složene rečenice. No, ipak, prema njemu, ostvarenje je osnovno značenje markera *YI* identično značenju koje izražava aspektualni marker *LE*. Stoga se, gotovo u svim slučajevima, *YI* može zameniti markerom *LE*, ili oblikom „了一下/*LE-YI-XIA*“ kojim se izražava kratkotrajnost radnje, a u nekim situacijama može se čak pojaviti i zajedno sa *LE*. (Wang, 1994: 58) Jin Džiping (Yin, 1999: 119) zastupa drugačije mišljenje po pitanju aspektualnog značenja markera *YI*. Po njemu, *YI* ipak opisuje unutrašnju temporalnu strukturu radnje posmatrane iz perspektive njene početne tačke, tj. izražava značenje „početno-svršenosti“ (始点体/*shidian ti*). Drugim rečima, markerom *YI* se ističe početak vršenja neke radnje ili nastajanja nekog stanja, a ne ceo proces tog izvršenja ili nastajanja. Stoga, on smatra da je značenje markera *YI* suprotno značenju markera *LE*, koji označava ostvarenje celog glagolskog procesa ili stanja, tj. od početka do kraja radnje, ili od određenog momenta pre pojavljivanja nekog stanja do njegovog konačnog nastajanja. S druge strane, Čen Guang (Chen, 2003) smatra da je *YI* „kvazi“ marker za aspekt jer ima samo značenje „neposrednosti“ (瞬时体/*shunshi ti*), označavajući neposredno izvršenje radnje ili momentalno ostvarenje stanja.

Bilo da je to „najskoriji perfekat“ ili „aspekt neposrednosti“ i „početno-svršenosti“, priloško YI u pomenutim istraživanjima posmatrano je iz perspektive odnosa dve radnje predstavljene zavisnom i glavnom klauzom (gl. 2) u sklopu složene rečenice. Za razliku od njih, Liju Điješeng (Liu, 2006) istražuje gramatičku funkciju priloškog YI u samoj konstrukciji „YI + gl.“. On smatra da YI prvo označava kategorijalno značenje kvantiteta, a zatim i značenje glagolskog aspekta, tj. [+ograničenost]. Međutim, on iznosi i tvrdnju koja je pomalo zbunjujuća. Naime, veruje da su aspektno i kvantitativno značenje konstrukcije „YI + gl.“ u oprečnom odnosu, što znači da je njeno aspektno značenje istaknuto samo u slučaju odsustva ili ne tako jasne izraženosti kvantitativnog značenja, i obrnuto. Dalje, kada između konstrukcije „YI + gl.“ i potonje klauze postoji čisto hronološki odnos, kvantitativno značenje konstrukcije ogleđa se u subjektivnom doživljaju kratkotrajnosti vremenskog intervala između te dve radnje. (Liu, 2006: 39–41) Takvo mišljenje samo po sebi vrlo je diskutabilno, a sam autor u radu ne definiše jasno ni sintaksičke uslove pod kojima se YI ispoljava kao kvantifikator, odnosno marker aspektualnosti. Na kraju ne uspeva ni da izbegne zamku zaključka koji se nameće, a to je da YI u zavisnoj klauzi koja je sa glavnom u hronološkom nizu, ima istu funkciju kao i YI u nezavisnoj rečenici, tj. da služi za izražavanje kvantitativnog značenja.

Vang Li je zapazio da YI, kao „*once*“ u engleskom, vrši vremensku modifikaciju u složenoj rečenici po modelu „YI + gl. 1... + ER/JIU + gl. 2“, što je ilustrovano sledećim primerom (Wang, 1984: 336-37):

5) 大约一到家中就要过去的。

Dayue YI dao jia zhong jiuyao guo-qu de.

verovatno YI stići kuća sredina uskoro će otići *DE_{mod. reč.}*

Otići će, verovatno, čim stigne kući.

Štaviše, Vang tvrdi da ova upotreba reči YI potiče iz drevnih vremena, što je potvrđeno i njenim prisustvom u klasicima poput *Komentara o Analima Proleća i jeseni* i *Istorijskim zapisima*. Istovremeno, primećuje da YI ima i drugu upotrebu, odnosno da „izražava kratko trajanje neke radnje, njen nagli početak i iznenadni prestanak“, što je ilustrovano sledećim primerom:

6) 黛玉将头一扭道。

Daiyu jiang tou YI niu dao.

Daiyu *JIANg*_{pred.} glava *YI* krenuti govoriti

Daiju okrenu glavu i reče.

Vang takođe napominje da je značenje „naglo“ ili „iznenada“ reč *YI* dobila mnogo kasnije, tek u modernim vremenima. Lju Šusijang (Lü, 2006) je takođe primetio da u različitim jezičkim strukturama *YI* ima različita semantička i gramatička značenja, zbog čega je posebno opisao njegovu upotrebu u zavisnoj klauzi u polipredikativnom kompleksu „*YI* + P1 + (JIU) + P2“ i upotrebu u ostalim izrazima sa konstrukcijom „*YI* + gl.“. Po njemu, u prvom slučaju, *YI* se koristi da označi „da se dve radnje odigravaju sukcesivno, tj. jedna za drugom, i to gotovo bez ikakve vremenske distance“, dok se u samostalnoj rečenici „*YI* + gl.“ koristi da označi: 1) „da je neka radnja izvršena ili je došlo do neke promene, i to iznenadno ili u potpunosti, pri čemu *YI* ima funkciju pojačavanja tona; 2) da je nakon kratkog trajanja neke radnje došlo do određenog rezultata, zaključka i sl.“ (Lü, 1980/2006: 599)

Čen Čijenžui i Vang Đihung (Chen & Wang, 2006) su jedni od retkih koji sveobuhvatno proučavaju različite funkcije priloškog *YI*. Oni su prvo prihvatili klasifikaciju konstrukcija „*YI* + gl.“ koju je postavio Džan (Zhan, 1987), deleći ih na one koje se nalaze u završnoj, tj. poslednjoj rečenici određenog tekstualnog spana i one koje nisu u takvoj rečenici. Zatim na osnovu definicija o perfektu i perfektivnosti koje su dali Bajbi i Živon (Bybe et al., 1994; Givon, 2001; cf. Chen & Wang, 2006), tvrde da *YI* u prvom slučaju ima značenje perfektivnosti (tj. da označava izvršenje radnje, odnosno da se nešto desilo jedanput ili vrlo kratko), dok u drugom slučaju ima značenje perfekta, koji ne samo da označava da se nešto dogodilo, već i pokazuje da je rezultat toga i dalje aktuelan u trenutku govorenja (tj. *current relevance*, cf. Chen & Wang, 2006). Osim toga, kako su iz dijahronijske perspektive ispitali proces gramatikalizacije priloškog *YI* oni još veruju i da je leksema *YI* koja označava perfektivnost evoluirala iz one za perfekat, odnosno da upotreba konstrukcije „*YI* + gl.“ u zaključnoj rečenici takođe proističe iz njene upotrebe u rečenici kojom se ne okončava neki jezički iskaz.

Njihovo istraživanje svakako je veoma inspirativno za dublje i sistematsko proučavanje priloškog *YI*, ali, po našem mišljenju, trebalo bi ga dopuniti preispitivanjem sledećih pitanja: prvo, treba bolje razmotriti da li se semantička

nezavisnost rečenice sa konstrukcijom „YI + gl.“ određuje prema tome da li se ona nalazi u „završnoj rečenici“ ili ne. Druga stvar koju bi trebalo dodatno razmotriti jeste upotreba pojma „perfekat“, jer je to gramatički koncept preuzet iz engleskog, pa se postavlja pitanje da li je za opis fenomena kineskog jezika, čija gramatička kategorija glagolskog vremena nije tako razvijena i bitno se razlikuje od engleskog uopšte adekvatno koristiti taj termin. Treće, treba razmotriti da li je adekvatno „korespondencijom jedan na jedan“ povezivati perfekat sa funkcijom priloškog YI u rečenici koja nije „završna“, a perfektivnost sa YI u „završnoj“ rečenici, pošto YI u završnoj rečenici, u realnoj jezičkoj upotrebi takođe može izraziti gramatičko značenje perfekta, dok YI u rečenici koja nije poslednja u nekom iskazu, takođe može implicirati perfektivnost. O tome ćemo detaljnije govoriti u daljem tekstu, u poglavlju empirijske analize. Na kraju, kontradiktorna je i njihova tvrdnja da je YI kao marker perfektivnosti nastao mnogo kasnije i da je evoluirao iz onog kojim se izražava značenje perfekta, budući da su prethodno u radu izneli tezu da samim tim što rečenica sa konstrukcijom „YI + gl.“ koja nije „završna“ može opisati radnju koja predstavlja jedan u nizu događaja, „govori o jezičkom okruženju u kojem se YI, u „završnoj“ rečenici, razvija u ono koje se koristi u rečenici koja nije završna.“ (Chen & Wang, 2006: 28)

Pogledajmo dva primera navedena u njihovom radu (Chen & Wang, 2006: 28):

7) 这位老道进到屋里，往那这么一坐。

Zhe wei lao dao jin-dao wu li, wang na zheme YI zuo.

ovaj WEI_{klas.} star taoist ući-stići soba unutra ka tamo ovako YI sest

Stari daoista je ušao u sobu i tu seo.

8) 我用背心包起矿石，往他脚上慷慨地一放。

Wo yong beixin bao-qi kuangshi, wang ta jiao-shang kangkai de YI fang.

ja koristiti prsluk zamotati ruda ka on noge-gore velikodušno DE_{str. red.} YI staviti

Zamotao sam rudu u svoj prsluk i velikodušno mu stavio na noge.

Po njihovoj klasifikaciji, primer 7 pripada vrsti rečenice sa konstrukcijom „YI + gl.“ koja nije „završna“, samo što je potonja rečenica izostavljena iz teksta, dok je rečenica sa istom konstrukcijom u primeru 8 završna. Smatramo da takva podela u najmanju ruku nije ubedljiva, jer ovde ne dostaje širi jezički kontekst koji bi nam

pomogao da procenimo da li su neke dopunske informacije neophodne da bi logično značenje celog iskaza bilo kompletno.

Po svemu gore rečenom但是, 不管怎样, jasno je da priloško *YI* u različitim jezičkim strukturama izražava drugačije gramatičko značenje. Korpusna analiza koju smo sproveli u okviru ovog istraživanja obuhvata dve faze: najpre razdvajamo dva sintaksička tipa rečenica u kojima se javlja priloško *YI*, tj. nezavisne rečenice sa konstrukcijom „*YI* + gl.“ i zavisne klauze, a zatim zasebno ispituјemo značenje i funkciju priloškog *YI* u širem jezičkom kontekstu. Smatramo da ćemo na taj način dati skroman doprinos osvetljavanju ovog jezičkog fenomena i boljem uvidu u to koje je njegovo mesto u sistemu temporalnosti savremenog kineskog jezika.

3. Korpusna analiza gramatičko-semantičkog značenja priloškog *YI*

3.1 O korpusu i distribuciji konstrukcije „*YI* + gl.“

Jezičku građu za ovo istraživanje čini osam modernih i savremenih kineskih pripovedaka⁸, koje su napisane u rasponu od 70 i više godina, tačnije od tridesetih godina prošlog veka do početka ovog veka. Sve one dela su poznatih modernih i savremenih kineskih pisaca, među kojima i dobitnika Nobelove nagrade za književnost ali i drugih značajnih kineskih i svetskih književnih priznanja. Neke priče su uvrštene u udžbenike i listu obavezne lektire za srednje škole. Jezički stil ovih priča je kolokvijalan i reprezentativan, što ih čini pouzdanim materijalima za naše istraživanje. Štaviše, sve izabrane priče prevedene su i zvanično objavljene na srpskom jeziku. S obzirom na to da srpski jezik pripada slovenskoj jezičkoj porodici koja ima „prototipsku“ gramatičku kategoriju glagolskog aspekta, prevod na srpski jezik može da nam posluži kao „merilo“ za utvrđivanje vidске vrednosti glagola u formi „*YI* + gl.“

Tekstovi u korpusu imaju ukupno 77833 kineskih karaktera, koje smo segmentirali na ukupno 5423 predikatske rečenice (klauze). Među njima, uočeno je da samo u njih 96 predikat čini konstrukcija „*YI* + gl.“,⁹ što čini 1,77% od ukupnog broja anotiranih rečenica, odnosno, 6,5% onih sa aspekatskim markerima (1476) u korpusu. Ovaj podatak govori da je rasprostranjenost priloškog *YI* u narativnim tekstovima znatno manja od rasprostranjenosti markera za perfektivnost *LE* (koji čini 53,8% onih sa aspekatskim markerima). Dalje, od svih tih rečenica (klauza) sa konstrukcijom „*YI* + gl.“, čak je 80 onih koje su složene rečenice (oko 83,3%), dok

⁸ Za naslove ovih Pripovedaka videti deo Izvori u Literaturi.

⁹ Ovde nisu uključene rečenice u kojima se „*YI* + gl.“ javlja u formi udvojenih glagola „gl. + *YI* + gl.“ ili u svojstvu atributa ili adverbijala.

je nezavisnih rečenica samo 16 (oko 16,7%), što pokazuje snažnu tendenciju priloškog *YI* da se javlja u subordiniranoj klauzi, odnosno, u formi „*YI* + P1, P2“. Stoga možemo pretpostaviti da je ova upotreba priloškog *YI* njegova osnovna funkcija u savremenom kineskom jeziku. Ova tvrdnja takođe ide u prilog našoj pretpostavki da je u starokineskom jeziku prvo nastala konstrukcija „*YI* + gl.“ u kojoj *YI* izražava količinu (iz)vršenja radnje, a da je zatim, procesom širenja značenja reči *YI* od broja sa konkretnim značenjem do funkcionalne reči, konstrukcija „*YI* + gl.“ takođe ušla u proces gramatikalizacije i postepeno postala subordinirana klauza nekog polipredikativnog kompleksa.

Što se tiče distribucije konstrukcije „*YI* + gl.“ u savremenom kineskom jeziku, za sada su neki istraživači, doduše bez pružanja adekvatnih dokaza, pretpostavili da se „*YI* + gl.“ ređe javlja u „završnoj“ rečenici nego u onoj kojom se ne okončava iskaz (cf. Chen & Wang, 2006: 25), dok je Sung Đingjao (Song, 2013) empirijskim istraživanjem došla do zaključka da je semantički samodovoljna konstrukcija „*YI* + gl.“ tipična u odnosu na sintaksički tip „*YI* + gl.1 (, gl.2)“. Međutim, prema rezultatima njenog istraživanja, semantički nezavisne rečenice sa konstrukcijom „*YI* + gl.“ čine samo 22,8% ukupnog broja primera u korpusu, dok rečenice modela „*YI* + gl.1, gl.2“ čine oko 75% tog ukupnog broja (Song, 2013: 68), što je približno našim rezultatima korpusne analize. Smatramo da stav da je ređe korišćena jezička forma tipična, a mnogo rasprostranjenija se tretira kao atipični jezički fenomen, nije u skladu sa opštom logikom naše spoznaje jezika.

3.2 Gramatička funkcija konstrukcije „*YI* + gl.“ u zavisnoj klauzi

Semantičko značenje konstrukcije „*YI* + gl.“ u složenoj rečenici tipa „*YI* + P1, P2“ jeste da je radnja izvršena, pri čemu između nje i one situacije opisane P2 postoji neki logički odnos. U korpusu su uočeni sledeći vidovi odnosa: 1) različiti uzročno-posledični odnosi; 2) temporalni odnos; 3) odnos obrazloženja, tj. odnos u kom P1 opisuje radnju istraživačke prirode, dok P2 ukazuje na sadržaj ili ishod tog istraživanja.

Takođe smo приметili da se forma „*YI* + P1, P2“ uglavnom nalazi u pozadinskoj strukturi narativnog teksta (takvih primera ima 54, što čini 67,5% ukupnog broja slučajeva). Ove rečenice u tekstu uglavnom opisuju ili objašnjavaju pozadinsku situaciju, daju obrazloženje ili informacije o glavnim događajima, ili opisuju psihološke aktivnosti likova, irealne (hipotetičke) radnje ili situacije itd. Dalje, među ovim slučajevima, najčešći su primeri u kojima P1 i P2 imaju uzročno-posledični

odnos (33 slučaja). S druge strane, ima 26 slučajeva (32,5%) koji opisuju događaje koji čine glavnu narativnu nit. Među njima najviše je onih sa temporalnim odnosom (13 slučajeva), a postoji samo jedan primer sa uzročno-posledičnim odnosom. Po svemu gorerečenom možemo zaključiti da distribucija složene rečenice tipa „YI + P1, P2“ sa različitim semantičkim odnosima u narativnom tekstu ima usku vezu sa tekstualnom strukturom. U nastavku teksta ćemo uz konkretne primere prikazati osnovnu gramatičku funkciju priloškog YI u ovim polipredikativnim kompleksima.

3.2.1 „YI + P1, P2“ sa uzročno-posledičnim odnosom

Ovaj semantički tip kompleksa „YI + P1, P2“ sa ukupno 34 primera (42,5%) ima najveći udeo u korpusu. Kao što je već pomenuto, većina njih se javlja u pozadinskoj strukturi narativnog teksta, dok u „istaknutoj“ strukturi, tj. na glavnoj događajnoj niti ima samo jedan. Pogledajmo sledeće primere:

- 9) 水生从一条小道上穿过，地势一变化，使他不能正确的估计村庄的方向。
Shuisheng cong yi tiao xiao dao shang chuan-guo, dishi YI bianhua, shi ta
Šuišeng od jedan *TIAO*_{klas.} mali put na proći-prolaziti teren YI promeniti navesti on
bu neng zhengque de guji cunzhuang de fangxiang.
ne moći tačno *DE*_{str. rec.} proceniti selo *DE*_{str. rec.} pravac
Šuišeng je krenuo jednim puteljkom, ali pošto se teren dosta promenio, nije bio siguran u kom se pravcu nalazi njegovo selo. (Sun, 2014: 70)
- 10) 马而立的脸生得并不丑怪，... 椭圆形，很丰满，白里透红，一笑两个酒窝，...
Ma Erli de lian sheng de bing bu chou guai, ... tuoyuanxing, hen fengman,
Ma Erli *DE*_{str. rec.} lice izgledati *DE*_{str. rec.} uopšte ne ružan neobičan ovalno oblik veoma pun
bai li tou hong, YI xiao liang ge jiuwo.
beo unutar odraziti rumen YI smežati se dva *GE*_{klas.} jamice
Dakle, Ma Erlijevo lice uopšte nije izgledalo ni ružno, ni neobično, ... Bilo je izduženo i jedro, belog tena s rumenim obrazima i dvema jamicama koje bi se pojavile čim bi se nasmejao. (Lu, 2015: 69)
- 11) 他看了看商标，刚一拿下撬开了的瓶盖，就有一股酸气直钻入鼻孔。
Ta kan-le-kan shangbiao, gang YI na-xia qiao-kai le de
on gledati-*LE*_{asp. rec.}-gledati logo tek YI uzeti-dole otvoriti *LE*_{asp. rec.} *DE*_{str. rec.}
ping gai, jiu you yi gu suan qi zhi zhuan ru bikong.
flaša poklopac odmah imati jedan *GU*_{klas.} kiselkast miris direktno probiti ući nos
Pogledao je oznaku na flaši, samo što ju je otvorio, iz nje ga zapljusnu kiselkast miris.
(He, 1997: 318)

U primeru 9, YI označava da se stanje opisano glagolom 变化/*bianhua* („promeniti“) već ostvarilo („teren se promenio“), što je dovelo do toga da protagonista priče Šuišeng nije više mogao da se orijentiše. Uzročno-posledični

odnos se ovde izražava kauzalnim glagolom 使/*shi* sa značenjem „dovesti (do)” u glavnoj klauzi. No, ipak u većini slučajeva nije potreban takav glagol niti veznik za izražavanje logičkog odnosa. U rečenici 一笑两个酒窝(*YI* + *xiao*/smejati se + *liang ge*/dva + *jiuwo*/jamica) u primeru 10, P2 opisuje prirodan ishod izvršenja radnje „smejati se” (P1), tj. „pojavile bi se dve jamice čim bi se nasmejao”, i to čak bez upotrebe kopule 是/*shi* („biti”). Primer 11 je jedinstven slučaj u korpusu, u kojem se radnja (拿下瓶盖/*na-xia pinggai* „otvoriti flašu”) nalazi u događajnom nizu, tj. u zapletu priče, pri čemu ta klauza ni sintaksički ni semantički nije samodovoljna. Drugim rečima, ona mora da bude dopunjena još nekom informacijom o posledici ili novonastalom stanju prouzrokovanom izvršenjem ove radnje.

Budući da se složene rečenice tipa „*YI* + P1, P2” sa uzročnim, hipotetičkim i uslovnim značenjem mogu smatrati generalizovanim hronološkim odnosom, *YI* u ovim slučajevima ima funkciju obeležavanja taksisa anteriornosti.¹⁰

3.2.2 „*YI* + P1, P2” sa temporalnim odnosom

Zabeležili smo dve vrste temporalnog značenja koje ima *YI* u ovom polipredikativnom kompleksu, a to su anteriornost i simultanost. Naime, P1 i P2 opisuju dve uzastopne radnje u nekom lancu događaja, i to gotovo bez vremenske distance, ili dve istovremene radnje. U korpusu je zabeleženo 19 slučajeva (23,7%) s prvim značenjem, od kojih se 13 javljaju u glavnom događajnom nizu u narativnom tekstu, dok se njih šest nalazi u strukturi teksta u kojoj se daju pozadinske informacije. Pogledajmo sledeće primere :

- 12)(大家)一进门, 妈妈叫了声: “阿信。”便低下头抹眼泪。
... (*dajia*) *YI jin men, mama jiao le sheng*: “A Sin.” *Bian di-xia tou mo yanlei*.
... (svi) *YI* ući vrata mama vikati *LE_{asp, rec}* glas A Sin zatim spustiti glava brisati suza
...čim su ušli u kuću, majka je povikala: „Čen Sine!” zatim je spustila glavu i obrisala suze. (Vang, 2015: 21)
- 13) 我想他的驾驶室里应该也有, 那么我一坐进去就可以拿起来吃了。
Wo xiang ta de jiashi shi li yinggai ye you, name wo YI zuo-jinqu jiu
ja misliti on *DE_{str, rec}* vozačka kabina unutra *trebati* takode imati *onda* ja *YI* *sesti-ući* u *onda*
keyi na-qilai chi le.
moći uzeti jesti *LE_{mod, rec}*
Sigurno ih ima i kod sebe u kabini, što znači da ću moći i da se osladim kad sednem pored njega. (Ju, 2015: 112)

¹⁰ Ima i onih lingvista koji smatraju da kategorija taksisa obuhvata i tzv. nevalentni sekundarni taksis, koji je praćen netemporalnim značenjima. (cf. Popović, 2012: 14–15)

U gorenavedenim primerima, u funkciji P1 nalazi se ili rezultativni glagol (npr. 进/*jin*, „ući“ u pri. 12) ili rezultativna glagolsko-dopunska konstrukcija (npr. 坐进去/*zuo-jinqu*, „sedeti-ući“, tj. „sesti unutra“, u prim. 13), bez obzira na to da li se radi o realnoj (primer 12) ili irealnoj situaciji (primer 14). Ovde *YI* očigledno nije u funkciji modifikovanja akcionalnosti glagola ili glagolske fraze u cilju ograničavanja glagolske situacije. On zapravo već označava taksis anteriornosti, tačnije, taksis kontaktne anteriornosti, po čemu se i razlikuje od markera *LE*. Poznato je da se u savremenom kineskom jeziku i markerom *LE* može izraziti taksis anteriornosti. Međutim, *LE* pre svega označava tzv. distalnu anteriornost (glavna situacija prekida zavisnu), ili podrazumeva određeni vremenski interval između glavne i zavisne situacije. Zato se *YI* u datim primerima ne može zameniti markerom *LE*, jer bi se onda promenio tempo i dinamika razvoja zapleta priče. U nekim slučajevima pak takva zamena uopšte nije ni moguća. Na primer:

14) 一开始便提出了明确的要求...

YI kaishi bian ti-chu LE mingque de yaoqiu...

YI početi tako postaviti LE_{asp. reg.} jasan DE_{str. reg.} zahtev

Na samom početku sam postavio jasne zahteve... (Lu, 2015: 90)

Ovde *YI* stoji uz fazni glagol 开始/*kaishi* („početi“), označavajući otpočinjanje neke radnje ili situacije, koja će i dalje trajati neko vreme. Drugim rečima, „*YI + kaishi*“ služi kao situacioni fon glavnoj radnji 提出要求/*tichu yaoqiu* („postaviti zahtev“), te je temporalni odnos glavne i zavisne situacije takav da vreme trajanja zavisne situacije obuhvata i vreme vršenja glavne radnje. Takvo značenje ne može da se iskaže markerom *LE*, inače bi prihvatljivost takve rečenice bila stavljena pod znak pitanja.

U korpusu je pronađeno još devet takvih primera, u kojima P1 opisuje neku situaciju koja prati glavnu radnju, dok P2 čine glagoli govorenja sa upravnim govorom. U nekim primerima čak se i ne pojavljuje glagol govorenja. Pogledajmo sledeće primere:

- 15) 村长一咧嘴说：“看看你，事还没做呢，就说丧气话……”
Sunzhang YI lie zui shuo: “Kan-kan ni, shi hai mei zuo ne,
Starešina sela *YI* keziti se usta govoriti gledati-gledati ti posao još ne raditi *NE*_{mod. reč.}
jiu shuo sangqi hua
već govoriti obeshrabren reč
Starešina se iskezi: „Pazi ti njega, posao nije ni počeo, a on već baksuzira...” (Či, 2014: 58)
- 16) 作业组长向西一指：“喏，再不处理就会全部碰碎！”
Zuoyezhuzhang xiang xi YI zhi: “Nuo, zai bu chuli jiu hui
Poslovođa prema zapad *YI* uperiti (prst) evo dalje ne preduzimati onda biće
quanbu peng-sui!”
sve razbiti
On uperi prst na zapadnu stranu: „Evo, ako ih ne iskoristimo u dogledno vreme, sve će se porazbijati!” (Lu, 2015: 80)

Primer 15 ilustruje situaciju kada „*YI + gl*” opisuje prateću radnju 咧嘴/*lie zui* („iskeziti se”), koja je skoro simultana radnji govorenja, čineći situacioni fon vršenja glavne radnje 说/*shuo* („govoriti”). U primeru 16 uopšte nema ni glagola govorenja, dok upravni govor direktno stoji uz konstrukciju „*YI + zhi*”. Zapaženo je da su, u takvim slučajevima, glagoli u „*YI + gl.*” uglavnom aktivni i dinamični, kao što su 指/*zhi* („uperiti prst”), 拍/*pai* („lupiti se (po glavi)”), 扔/*reng* („baciti”) i dr. Dakle, izostavljanjem glagola govorenja ističu se u prvi plan radnje zavisne klauze, čime je omogućeno da one čine događajni niz u temporalnoj strukturi priče. Istovremeno, postignut je i efekat pojačavanja tempa naracije i dinamičnosti zapleta.

3.2.3 „*YI + P1, P2*” sa odnosom objašnjenja

U korpusu postoji 12 primera (15%) u kojima *P1* označava radnju ispitivačke prirode, a *P2* opisuje ishod takvog pokušaja. Kompleks „*YI + P1, P2*” ovog semantičkog tipa gotovo je jednako distribuiran u različitoj narativnoj strukturi, drugim rečima, nema posebnu tendenciju da se pojavi u pozadinskoj strukturi ili u glavnoj događajnoj niti. U ovom slučaju, *P1* uglavnom čine glagoli opažanja i mišljenja, kao što su 看/*kan* („pogledati; pregledati”) 望/*wang* („pogledati”), 摸/*mo* („dodirnuti”), 想/*xiang* („razmisliti”), dok *P2* daje tumačenje određene stvari nakon izvršenja takvih perceptivnih aktivnosti, ili opisuje stanje u kojem se vršilac radnje nalazi po izvršenju radnje opisane *P1*. Pogledajmo sledeće primere:

- 17) (陈信)回头一看, 见是一个三十几岁的年轻女人,
(Chen Xin) hui tou YI kan, jian shi yi ge sanshiji sui de
(Čen Sin) okrenuti se glava YI gledati, videti biti jedan GE_{klas.} preko trideset godina DE_{str. red.}
nianqing niiren...
mlada žena
Okrenuli su se, a iza njih je stajala žena od tridesetak godina. (Vang, 2015: 27)

- 18) 朱舟把会议室的门一推, 却发现马而立好端端地睡在沙发里。
Zhu Zhou ba huiyishi de men YI tui, que faxian Ma Erli
Džu Džou BA_{pred.} soba za sastanke DE_{str. red.} vrata YI gurati ali otkriti Ma Erli
hao-duanduan de shui zai shafa li
u dobrom stanju DE_{str. red.} spavati na sofa unutra

Čim je gurnuo vrata od sobe za sastanke, Džu Džou ugleda Ma Erlija kako mirno spava na kauču! (Lu, 2015: 89)

Glagol opažanja u primeru 17 je 看/*kan* („gledati“), koji se najčešće koristi u „YI + P1, P2“ ovog semantičkog tipa u korpusu. Glagol 推/*tui* („gurati“) u primeru 18, premda u svom značenju nema semu [+ispitati, istraživati], opisuje radnju kojom je vršilac pronašao Ma Erlija, glavnog junaka priče, koga su svi u tom trenutku tražili. Dakle, takvi semantički atipični glagoli takođe mogu privremeno izraziti ovo konstrukcijsko značenje kada se „nađu“ u konstrukciji.

Polipredikativni kompleks „YI + P1, P2“ ovog semantičnog modela ikonično opisuje proces naše percepcije sveta oko sebe, tj. proces traženja i procenjivanja, pa primanja i obrađivanja informacija, zatim davanja tumačenja stvari ili zbivanja koji deluju na naša čula. Stoga, može se reći da YI i u ovom slučaju obeležava neku vrstu sekundarnog taksisa anteriornosti.

Imajući sve to u vidu, možemo konstatovati da osnovna funkcija priloškog YI u „YI + P1, P2“ jeste označavanje taksisa anteriornosti, i to u užem i u širem smislu, a da je „YI + P1, P2“ taksisna zavisna složena rečenica. Štaviše, kada su P1 i P2 u temporalnom odnosu, YI u „YI + P1, P2“ obeležava kontaktnu anteriornost ili simultanost, po čemu se i razlikuje od markera LE. Takođe je primećeno da gotovo i ne postoji neko ograničenje konstrukcije „YI + P1, P2“ na semantički tip glagola u zavisnoj klauzi. Drugim rečima, u funkciji P1 mogu se naći glagoli svih klasa i glagolsko-dopunske konstrukcije, s tim da su, ipak, najviše zastupljeni aktivni glagoli (oko 54%), nakon kojih po brojnosti dolaze rezultativni glagoli i glagolsko-dopunske fraze (29%).

3.3 Konstrukcija „YI + gl.“ u nezavisnoj rečenici

Zabeleženo je samo 16 primera u kojima je „YI + gl.“ predikat nezavisne rečenice, što čini 16, 7% ukupnog broja rečenica sa tom konstrukcijom u korpusu.

Takođe je zapaženo da se ovi primeri u jednakom broju pojavljuju i u pozadinskoj i u „istaknutoj“ strukturi narativnog teksta, ne pokazujući neku posebnu tendenciju po tom pitanju. Pored toga, njihovo je mesto u tekstualnom spanu slobodno jer mogu da se nalaze i u sredini i na kraju istog. Da pogledamo dva primera u kojima se „YI + gl.“ nalazi u događajnom nizu narativnog teksta:

19) 是我削楔子，手上刮了皮，流了血，生了大气，赌气把刀一丢。

Shi wo xue xiezi, shou shang gua le pi, liu le xue, sheng le da qi,
biti ja rezati klin ruka gore seći *LE_{asp. rec.}* koža teći *LE_{asp. rec.}* krv naljutiti se *LE_{asp. rec.}* strašno bes
duqi ba dao YI diu

iz inata *BA_{pred.}* nož *YI* bacati

Posle sam se kad sam njime rezô klin, krv mi potekla, ja se razbesneo i onako ga u naletu besa bacio. (Šen, 2014: 160)

20) ...这才跺了一下脚，把手用力向下一挥，意谓“就这样决定了，换五头吧！”

...zhe cai duo le yixia jiao, ba shou yongli xiang xia YI hui, yiwei
ovo tek lupati *LE_{asp. rec.}* jednom noga *BA_{pred.}* ruka snažno ka dole *YI* mahati značiti
“*jiu zheyang jueding le, huan wu tou ba!*”

onda ovako odlučiti *LE_{asp. rec.}* razmeniti pet *TOU_{klas.}* *BA_{mod. rec.}*

Posle toga je zakoračio, i snažno nadole povukao tu ruku. To je značilo: odlučeno je, razmeniće mo pet grla! (Či, 2014: 63)

Konstrukcija „YI + gl.“ u primeru 19 opisuje poslednju radnju (丢/*diu*, „baciti (nož)“) u datom događajnom nizu, dok ona u primeru 20 takođe označava poslednji od niza pokreta tela (挥/*hui*, „povući (ruku)“), premda se iza nje nalazi još jedna rečenica kojom se daje objašnjenje o značenju gestikulacije pokreta ruke. Važno je pomenuti da između rečenice sa „YI + gl.“ i potonje rečenice ne postoji značenjska relacija poput one koju imaju P1 i P2 u kompleksu „YI + P1, P2“. Dakle, posmatrano iz sintaksičke i semantičke perspektive, objašnjenje dato potonjom rečenicom nije nužno, već može da se izostavi iz teksta, pri čemu to neće uticati na razumevanje celog iskaza.

Prema rezultatima analize, glagoli u „YI + gl.“ uglavnom su oni iz klase aktivnosti kojima se izražavaju pokreti delova tela, izrazi lica ili emocije (npr. 笑/*xiao*, „smejati se“). Kada ovi atelični glagoli stoje uz *YI*, oni postaju akcionalno modifikovani i poprimaju osobinu teličnosti. U ovom smislu, može se reći da *YI* ovde vrši funkciju akcionalne modifikacije, čineći glagolsku situaciju ograničenom. Međutim, s druge strane, *YI* dalje zadržava svoje denotativno značenje broja „jedan“, dodajući radnji značenje „jednokratnosti“ ili „kratkotrajnosti“, tj. značenje minimalne količine izvršenja radnje. U slučaju da su glagoli semelfaktivni, *YI* bi označavao jednu u nizu radnji, kao što je 眼睛一眨/*yanjing YI zha*, „trepnuti očima“. U

navedenim primerima, *YI*, između ostalog, ima i funkciju isticanja ovih pokreta tela ili mentalnih aktivnosti, kako bi opis postao živopisan i plastičan.

Pogledajmo sada primere koji se nalaze u pozadinskoj strukturi narativnog teksta.

21) “我陪二哥去好了，我没事。”弟弟说。陈信的心又是微微一动，他回头看看弟弟，微笑着说：“……”

“*Wo pei Erge qu hao-le, wo mei shi.*” *Didi shuo. Chen Xin de xin you shi*
ja pratiti brat ići u redu ja nemati obaveza mladi brat reći Čen Sin *DE_{str. rec.}* srce opet biti
weiwei Yi dong, ta hui tou kan-kan didi, weixiao zhe shuo: “...”
malo *YI* dirnut on okreniti glava gledati-gledati mladi brat smešiti se *ZHE_{asp. rec.}* govoriti

„Ja ću ići s njim, slobodan sam“, rekao je mali brat. Čen Sin je bio dirnut negde duboko iznutra, okrenuo se ka mlađem bratu i uz blag osmeh mu rekao: „...“ (Vang, 2015: 21)

22) 女人在他面前摆下一瓶酒，吓了他一怔。

Nüren zai ta mianqian en-xia yi pingjiu, xia le ta Yi zheng.
žena ispred on prednja spustiti jedan flaša piće plašiti *LE_{asp. rec.}* on *YI* trzati se
Žena pred njega stavi flašu pića, on se malo trgnu. (He, 1997: 318)

U primeru 21 i 22, kao i u svim takvim primerima, glagoli u konstrukciji „*YI* + gl.“ uglavnom su oni koji izražavaju unutrašnje raspoloženje, tj. psihološke aktivnosti, na primer *心动/xin dong* („biti dirnut“) i *怔/zheng* („trzati se“, tj. on se malo trgnu). Kao deo opisa mentalnog stanja likova u romanu, ove rečenice pripadaju strukturi pozadinskih informacija glavnog zapleta priče. Dodavanjem *YI*, ovi atelični glagoli psiholoških aktivnosti mogu se koristiti da označe nastanak nekog novog duševnog stanja ili unutrašnjeg raspoloženja. Dakle, *YI* takođe vrši određenu akcionalnu modifikaciju ovih statičnih glagola, tj. označava trenutnu promenu određenog stanja ili raspoloženja ili pak nastavak trajanja tog novonastalog stanja ili raspoloženja bar još neko vreme. Kada se konstrukcija „*YI* + gl.“ stavi u širi kontekst, može se uočiti da je do promene stanja ili raspoloženja došlo upravo zbog zbivanja ili događaja koji se desio pre toga. Stoga, može se reći da „*YI* + gl.“ opisuje psihičku ili emotivnu reakciju na ono što je opisano prethodnom rečenicom, kao što su govor, radnja i ono što je viđeno ili saznato, te da se upotrebom *YI*, koje povezuje dva iskaza u pripovedanju, ostvaruje tekstualna kohezija.

Pored navedenih primera, u korpusu mogu da se nađu i (她)心里一震/(*ta xin li* *YI zhen* („presekla se“), (他)心中一酸/(*ta xin li* *YI suan* („srce mu se stezalo“), itd. Ove jezičke forme sa „*YI* + gl.“ s vremenom su postale frazeologizmi i često se koriste u svakodnevnoj jezičkoj upotrebi.

Sudeći po svemu gorerečenom, iako je *YI* postao funkcionalna reč, on i dalje zadržava značenje broja koje možda nikada neće ni izgubiti. Stoga se za njega, za razliku od drugih aspektualnih markera u kineskom jeziku ne može reći da je dostigao visok stepen gramatikalizacije. Štaviše, nezavisna konstrukcija „*YI* + gl.“ nameće neku vrstu semantičke restrikcije na glagole, kakvu nema polipredikativni kompleks „*YI* + P1, P2“. Na primer, primećeno je da je konstrukcija „*YI* + gl.“ tolerantnija prema jednosložnim, volitativnim glagolima nego stativnim, dvosložnim ili glagolsko-objekatskim i glagolsko-dopunskim konstrukcijama, te da se u korpusu, prema rezultatima analize, najviše nalaze glagoli aktivnosti (oko 75%). Razlog za takvu semantičku restrikciju, po našem mišljenju, leži u tome što *YI* u nezavisnoj konstrukciji, za razliku od drugih markera za perfektivnost (*LE* i *GUO*), upravo svojim kvantitativnim značenjem vrši semantičku modifikaciju glagola, menjajući njihovu akcionalnost. Konkretno, kada *YI* stoji ispred nekog glagola aktivnosti, on ističe jedan moment (minimalni segment) tog inače ateličnog glagolskog procesa, izražavajući kratkotrajnost radnje; kada su semelfaktivni glagoli u pitanju, *YI* označava da se radnja izvršila samo jednom; ako je reč o stativnim glagolima, *YI* ističe početnu fazu nastajanja određenog stanja. Pošto rezultativni glagoli ili glagolsko-dopunske konstrukcije opisuju situaciju u kojoj se ističe samo krajna tačka glagolskog procesa, tj. dostignuće cilja, njima nije potrebno vršiti dodatnu semantičku modifikaciju da bi se istakla ova krajnja tačka. Polazeći od toga, možda ćemo moći da nađemo odgovor na pitanje zašto neki glagoli, kao što su 爱/*ai* („voleti, ljubiti“) i 赢 /*ying* („pobediti“), ne mogu stati uz *YI* u ovoj konstrukciji. Budući da prvi opisuje neko konstantno stanje, od kojeg ne može da se izdvoji samo jedan segment, dok je drugi rezultativni glagol, koji opisuje samo dostignuće glagolskog procesa, tj. trenutak pobeđe, nije im potrebna dodatna modifikacija sa *YI*. S druge strane, ova dva pomenuta glagola mogu slobodno stajati uz anteriorni taksisni specifikator *YI* u „*YI* + P1, P2“.

Možda postoji još jedan razlog takve restrikcije, koji je najverovatnije vezan za samu konstrukciju „*YI* + gl.“. Kao što je gore pomenuto, poreklo ove konstrukcije veoma je staro, s vremenom su od nje nastali brojni frazeologizmi od četiri karaktera, koji se i dan-danas često koriste. Zbog prirode ovih ustaljenih jezičkih jedinica, glagoli u ovoj konstrukciji sa *YI* ne mogu se zameniti bilo kojim drugim.

4. Umesto zaključka

U sklopu ovog istraživanja, anotirali smo i vidsku vrednost srpskih glagola prevodnog ekvivalenta konstrukcije „YI + gl.“ da bi se utvrdilo aspektualno značenje funkcionalne reči YI.¹¹ Rezultati analize pokazuju da je „YI + gl.“ gotovo u svim primerima u korpusu na srpski preveden svršenim glagolskim oblikom u perfektu (osim u jednom primeru u kom nije preveden i u tri primera koja su prevedena trpnim glagolskim pridevom). Situacija sa polipredikativnim kompleksom „YI + P1, P2“ bila je malo složenija. Naime, sve one rečenice koje se nalaze u događajnom nizu (osim dva primera koji nisu prevedeni) i 57,6% onih koje se nalaze u strukturi „pozadine priče“ prevedeno je perfektom svršenih glagola, dok je ostalo prevedeno drugim sredstvima (npr. predložko-padežnom konstrukcijom sa temporalnim značenjem, kvalifikativnim instrumentalom za označavanje prateće situacije, trpnim glagolskim pridevom za opisivanje rezultativnog stanja i dr.).

Štaviše, među onim svršenim glagolima u perfektu, većina njih ima nastavak -*nu-*, koji ima karakter trenutnosti (Stevanović, 1970: 590), kao što su *osmehnuti* (一笑/YI xiao), *odmahnuti* (一挥/YI hui), *tutnuti* (一塞/YI sai), itd. Prema Grickat (Grickat, 1955/56: 90), perfektizovanje običnih imperfektivnih glagola zamenom osnovinskih glagolskih nastavaka nastavkom -*nu-* predstavlja jedan od najčešće viđenih načina deminuiranja glagolskog značenja. Takvom modifikacijom se dobija značenje jednog trenutka (bilo kojeg) neke trajne radnje. Dakle, možemo konstatovati da je YI u ovom pogledu, kao akcionalni modifikator, veoma sličan glagolskom nastavku -*nu-* u srpskom.

Ipak, kada je reč o YI u „YI + P1, P2“, kao taksisnom specifikatoru, najrasprostranjenije sredstvo u prevodu jesu veznici *i*, *pošto*, *čim*, *kako*, itd. koji mogu da ukazuju i na anteriorno i na uzročno značenje (primeri 9–13). Pošto je svršeni glagolski oblik u zavisnom delu taksisne konstrukcije uslov realizacije značenja anteriornosti u srpskom jeziku,¹² konstrukcija „YI + P1“ u takvim primerima nužno je prevedena svršenim glagolskim oblikom (primeri 9–13). Drugim rečima, funkcija YI za aspektualnu modifikaciju, u ovom slučaju, potčinjena je njegovoj funkciji obeležavanja taksisa anteriornosti.

Po svemu sudeći, reč YI, kao broj „jedan“, gramatikalizacijom postala je funkcionalna reč kojom se, na neki način, može izraziti temporalno značenje,

¹¹ Kontrastivna analiza ovog rada predstavlja deo istraživanja obavljenog tokom izrade autorkine doktorske disertacije, pod naslovom *Aspekt i temporalna progresija u narativnom diskursu*, koja je odbranjena 15. juna 2020., na Filološkom fakultetu u Beogradu.

¹² Detalje videti u Lj. Popović (2012).

preciznije, značenje uzajamne temporalne orijentacije dve radnje o kojima se saopštava u složenoj rečenici „YI + P1, P2“. Kada on prethodi glagolu i zajedno s njim čini predikat nezavisne rečenice, ima ulogu aspektualnog modifikatora koji deminuirava glagolsko značenje.

Na kraju, YI nije dostiglo visok stepen gramatikalizacije jer ne može izgubiti svoje značenje broja „jedan“, koje je neophodno u svakodnevnom životu. Stoga, ovo osnovno kvantitativno značenje nikada neće nestati i uvek će biti prepleteno sa njegovim ostalim gramatičkim značenjima. Sigurno je da YI nikada neće biti u potpunosti gramatikalizovan, i nikada neće moći da stoji uz većinu glagola u kineskom jeziku kao što to može LE.

Literatura

- Bybee, J., Perkins, R., & Pagliuca, W. (1994). *The Evolution of Grammar: Tense, Aspect, and Modality in the Languages of the World*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Cao, C. L. (2007). Hanyu shuci “yi” de lishi liubian ji wenhua jiedu. *Jixu jiaoyu yanjiu*, (02), 165–167. Preuzeto sa <https://oversea.cnki.net/kcms/detail/detail.aspx?dbcode=CJFD&filename=JIXE200702065&dbname=CJFD2007>
- Chen, G. (2003). Zhun xingtaici “yi” he xiandai Hanyu de shunshiti. *Yuyan jiaoxue yu yanjiu*, (05), 17–24. Preuzeto sa <https://oversea.cnki.net/kcms/detail/detail.aspx?dbcode=CJFD&filename=YYJX200305003&dbname=CJFD2003>
- Chen, Q. R., & Wang, J. H. (2006). Dongci qian “yi” de timao diwei jiqi yufahua. *Shijie Hanyu jiaoxue*. (3), 24–35. Preuzeto sa <https://oversea.cnki.net/kcms/detail/detail.aspx?dbcode=CJFD&filename=SJHY200603004&dbname=CJFD2006>
- Chen, Y. (2023). Zuo zhuan zhong shuci “yi” de biao liang leixing ji gongneng gongbian. *Yuyan yu fanyi*, (01), 27–33. Preuzeto sa <https://oversea.cnki.net/kcms/detail/detail.aspx?dbcode=CJFD&filename=YYFY202301004&dbname=CJFDLAST2023>
- Grickat, I. (1955/56). Deminutivni glagoli u srpskohrvatskom jeziku. *Južnoslovenski filolog*, XXI, (1/4), 45–96.

- Heine, B., & Kuteva, T. (2002). *World Lexicon of Grammaticalization*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Huang, B. R., & Liao, X. D. (2007). *Xiandai Hanyu (zengding 6 ban)*. Beijing: Gaodeng jiaoyu chubanshe.
- Jahontov, S. (1958). *Hanyu de dongci fanchou*. Beijing: Zhonghua shuju.
- Li, C. N., & Thompson, S. A. (1981). *Mandarin Chinese: A Functional Reference Grammar*. Berkeley: University of California Press.
- Li, Y. M. (1999). "YI V... shuliang" jiegou jiqi zhuguan daliang wenti. *Hanyu xuexi*, (4), 1–5. Preuzeto sa <https://oversea.cnki.net/kcms/detail/detail.aspx?dbcode=CJFD&filename=HYX X904.000&dbname=CJFD9899>
- Liu, J. S. (2006). Dongliang yu timao: VP qian de "yi" tantao. *Zhongshan daxue xuebao (Shehui kexue ban)*, (4), 38–42, 124. Preuzeto sa <https://oversea.cnki.net/kcms/detail/detail.aspx?dbcode=CJFD&filename=ZSD S200604007&dbname=CJFD2006>
- Liu, Y. H., Pan, W. Y., & Gu, H. (2001). *Shiyong xiandai Hanyu yufa (zengding ben)*. Beijing: Shangwu yinshuguan.
- Lü, S. X. (2006). *Xiandai Hanyu ba bai ci*. Beijing: Shangwu yinshuguan.
- Pan, J. (2008). Cong shuci dao fuci — shuci YI de xuhua kaocha. *Xiandai yuwen (yuyan yanjiu ban)*, (04), 30–31. Preuzeto sa <https://oversea.cnki.net/kcms/detail/detail.aspx?dbcode=CJFD&filename=YWL Y200804015&dbname=CJFDLASN2019>
- Popović, Lj. (2012). *Kontrastivna gramatika srpskog i ukrajinskog jezika: taksis i evidencijalnost*. Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti .
- Pušić, R. (2017). *Dete i voda: priča o filozofiji Stare Kine: VIII-III vek stare ere*. Beograd: Čigoja štampa.
- Pušić, R. (prev. i kom.). (2018). *Dao De Jing*. Beograd: Čigoja štampa.
- Smith, C. (1997). *The Parameter of Aspect*. Dordrecht: Kluwer.
- Song, J. Y. (2013). "yi V (, S)" goushi yanjiu. *Xiandan yuwen (Yuyan yanjiu ban)*, (08), 65–68, 2. Preuzeto sa <https://oversea.cnki.net/kcms/detail/detail.aspx?dbcode=CJFD&filename=YWL Y201308024&dbname=CJFDLASN2019>
- Stevanović, M. (1970). *Savremeni srpskohrvatski jezik I (drugo izdanje)*. Beograd: Naučna knjiga.

-
- Wang, H. Y. (1994). Lun shitai fuci "yi". *Shanghai shifan daxue xuebao (zhexue shehui kexue ban)*, (1), 58–61. Preuzeto sa <https://oversea.cnki.net/kcms/detail/detail.aspx?dbcode=CJFD&filename=SSFS199401012&dbname=CJFD9495>
- Wang, L. (2013). *Hanyu shi gao*. Beijing: Zhonghua shuju.
- Wang, L. (1984). *Wang Li wenji di yi juan: Zhongguo yufa lilun*. Jinan: Shandong jiaoyu chubanshe.
- Wu, F. X. (2002). Hanyu nengxing shubu jiegou "V de/bu C" de yufahua. *Zhongguo yuwen*, (1), 29–40. Preuzeto sa <https://oversea.cnki.net/kcms/detail/detail.aspx?dbcode=CJFD&filename=YWZG200201004&dbname=CJFD2002>
- Xiao, R., & McEnery, T. (2004). *Aspect in Mandarin Chinese: A Corpus-based Study*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Co.
- Xu, H. *Shuo wen jie zi zhujian*. Preuzeto sa <https://ctext.org/library.pl?if=gb&file=13838&page>
- Xu, S. (1963). *Shuo wen jie zi*. Beijing: Zhonghua shuju.
- Xu, X. H. (2021). Wenyanwen zhong changjian de cilei huoyong xianxiang. *Zhongguo minzu bolian*, (15), 122–124. Preuzeto sa <https://oversea.cnki.net/kcms/detail/detail.aspx?dbcode=CJFD&filename=MZBL202115032&dbname=CJFDLAST2021>
- Yin, Z. P. (1999). Dongci qian chengfen "yi" de tantao. *Zhongguo yuwen*, (2), 116–121. Preuzeto sa <https://oversea.cnki.net/kcms/detail/detail.aspx?dbcode=CJFD&filename=YWZG199902007&dbname=CJFD9899>
- Zhan, K. D. (1987). Kouyu li liang zhong biaooshi dongxiang de geshi. U *Zhongguo shehui kexueyuan Yuyan yanjiusuo Xiandai Hanyu yanjiushi [Odeljenje za savremeni kineski jezik Instituta za lingvistiku Kineske akademije društvenih nauka]* (ur.), *Juxing he dongci*. (str. 302–315). Beijing: Yuwen chubanshe.
- Zhang, J. H. (1991). Shuci YI de wenyan yufa gongneng. *Yuwen jiaoxue yu yanjiu*, (04), 32. Preuzeto sa <https://oversea.cnki.net/kcms/detail/detail.aspx?dbcode=CJFD&filename=YWJY199104027&dbname=CJFDN7904>
- Zuo, S. M. (2007). Hanyu shiti biaoji xitong de gu jin leixing bianhua. *Hanyu xuebao*, (2), 11–23. Preuzeto sa

<https://oversea.cnki.net/kcms/detail/detail.aspx?dbcode=CJFD&filename=HYXA200702003&dbname=CJFD2007>

PRIRUČNICI

Gudai Hanyu zidian bianweihui [Uredništvo za *Rečnik klasičnog kineskog jezika*]. (2005). *Gudai Hanyu zidian* [Rečnik klasičnog kineskog jezika, RKKJ]. Beijing: Shangwu yinshuguan guoji youxian gongsi.

Wang, L., Chen, Q. X., & Lin, T. (ur.). (2017). *Gu Hanyu changyong zi zidian (di 5 ban)* [Rečnik rasprostranjenih karaktera klasičkog kineskog jezika (peto izdanje), RRKKKJ5]. Beijing: Shangwu yinshuguan.

Zhongguo shehui kexueyuan yuyan yanjiusuo cidian bianjishi [Odeljenje za leksikografiju Instituta za lingvistiku Kineske akademije društvenih nauka]. (2016). *Xiandai Hanyu cidian (di 7 ban)* [Rečnik savremenog kineskog jezika (sedmo izdanje), RSKJ7]. Beijing: Shangwu yinshuguan.

IZVORI

Či, C. (2014). Trampa. *Beogradski književni časopis*, (36/37), 52–67.

He, B. (1997). Imali smo gosta. *Mostovi*, (110), 315–320.

Ju, H. (2015). Daleko od kuće u osamnaestoj. U M. Pavlović, & Z. Skrobanović (ur.), *U prvom licu: Antologija savremene kineske priče*, (str. 110–118). Beograd: Geopoetika.

Mo, J. (2015). Sinovljev neprijatelj. U M. Pavlović, & Z. Skrobanović (ur.), *U prvom licu: Antologija savremene kineske priče*, (str. 247–268). Beograd: Geopoetika.

Lu, V. (2015). Zid. U M. Pavlović, & Z. Skrobanović (ur.), *U prvom licu: Antologija savremene kineske priče*, (str. 66–90). Beograd: Geopoetika.

Sun, L. (2014). Savet na rastanku. *Beogradski književni časopis*, (36/37), 68–76.

Šen, C. (2014). Muž. U M. Pavlović, & Z. Skrobanović (ur.), *Antologija moderne kineske priče*, (str. 150–173). Beograd: Geopoetika.

Vang, A. (2015). Poslednja stanica voza. U M. Pavlović, & Z. Skrobanović (ur.), *U prvom licu: Antologija savremene kineske priče*, (str. 17–47). Beograd: Geopoetika.

Summary

THE NUMERAL 一/YI (ONE) IN CHINESE AND ITS TEMPORAL MEANINGS

This paper is a corpus-based study of the semantic and grammatical meanings of the numeral 一/YI (one) in the construction "YI + VP". Unlike previous research on YI, which has not always taken linguistic context into account, the conclusions presented here are based on our study of Chinese textual discourse, using corpus data, namely, eight modern and contemporary short stories by famous Chinese writers. The paper reveals the temporal meanings of the adverbial YI in different language forms, which is a rare linguistic phenomenon in which a numeral in the capacity of a function word expresses the meaning of the temporal category.

The paper consists of the Introduction and four sections. The Introduction presents the fact that from the moment they were created, symbols for numerals in the Chinese language have more functions than just that of denoting quantity. Since YI is the first of all numbers and the first radical of Chinese characters, it takes on the philosophical meaning of "the Beginning of all beginnings" or "the Origin of all creations". YI is worshipped and mystified in the Chinese cultural matrix, which is why it has the most complex meanings and the most variable usage among numerals, and it is the second among the three thousand most commonly used Chinese characters. All these are the driving factors behind the process of its grammaticalization.

In Section one, we try to give an overview of the evolution of the meanings and functions of the symbol "一/YI" in classical and contemporary Chinese based on ancient texts and previous research. In other words, we try to show how YI, originally a numeral, gets to be used as a noun, verb and adjective, and how then it can denote the meaning of a temporal category as a function word. We also note that due to the complex process of grammaticalization, YI expresses various grammatical meanings in different linguistic forms.

Section two summarizes previous research on this topic. In general, opinions are divided on whether the adverbial YI expresses the grammatical meaning of the tense, e.g. "instantaneous perfect" (瞬时过去时. Jahontov, 1958) or the meaning of the verb aspect, e.g. "instancy aspect", (瞬时体. Chen, 2003), and "inceptive aspect" (起点体. Yin, 1999). In most previous research, the adverbial YI is discussed from the perspective of the relationship between two actions represented by a dependent clause and a main clause within a complex sentence. There are few authors, such as Chen and Wang (2006), who comprehensively study the grammatical meanings of the adverbial YI, putting it in different linguistic contexts. They argue that YI has a perfective use when the construction "YI + VP" occurs in the closing sentence of a text span, and that it marks the perfect tense in a sentence that does not end the whole statement. However, we do not fully agree with this view.

Section three is the main part of our research, which contains three subsections. The first gives a detailed description of the corpus of our analysis and examines the distribution of the construction "YI + VP" in the corpus. According to the quantitative analysis, it is confirmed that among the 5423 predicate clauses in the corpus, only 96 predicates are formed by "YI + VP", which accounts for 6.5% of the clauses with aspect markers (1476). These data show that the distribution of the adverbial YI in narrative texts is significantly lower than that of the perfective marker LE (which accounts for 53.8% of those with aspect markers). Moreover, the construction "YI + VP" forms the predicate in a dependent clause of a complex sentence in 83.3% of the cases, and the predicate of the independent clause only in 16.7% of the cases, which shows a strong tendency for the adverbial YI to occur in the subordinate clause, that is, in the form "YI + P1, P2". Therefore, we can assume that this use of the adverbial YI is its basic function in contemporary Chinese, and that the semantic (in)dependence of the construction "YI + VP" is not directly related to whether the sentence is the closing one in a text span or not. The second subsection examines the grammatical meaning of YI in the dependent clause in the polypredicative complex "YI + P1, P2". Using the empirical approach, three types of logical meanings are discussed. It is also confirmed that the basic function of the adverbial YI in this linguistic form is to denote the taxis of anteriority, both narrowly and broadly. In "YI + P1, P2" with temporal meaning, YI then indicates contact anteriority or simultaneity, which distinguishes it from the marker LE. The third subsection examines the grammatical function of the adverbial YI in the predicate of a semantically

independent clause and confirms that *YI* with its quantitative meaning performs a semantic modification of verbs, changing their aktionsart. In particular, when *YI* precedes an activity verb, it highlights one moment (minimal segment) of that atelic verb process, expressing the brevity of a particular action; if semelfactive verb is used, *YI* indicates that the action was performed only once; if it is a state verb, *YI* indicates the starting point of the state that this verb describes. Since resultative verbs or resultative verb compounds highlight only the end point of the situation, they do not require semantic modification to emphasize a particular moment of the verb process. Thus, the independent construction “*YI* + gl.” imposes a kind of semantic restriction on verbs, the likes of which the polypredicative complex “*YI* + P1, P2” does not have.

Fourth section is the Conclusion, that summarizes the conclusions of this research. In addition, the meanings of the adverbial *YI* and its status in the system of aspectuality in contemporary Chinese are determined once again by comparing it with its translation equivalents in Serbian.

Keywords: —/*YI* (one), grammaticalization, function word, semantic and grammatical meaning, construction, temporality

Primljeno: 4. 9. 2023.

Prihvaćeno: 4. 10. 2023.